

Spanien

LINNEA BRING LARSSON*

Stockholms universitet

Den här essän över spansk historievetenskap är en utblick från en nyfiken betraktares perspektiv. Min egen utbildning har följt en mer klassisk bana, med stort fokus på anglosaxisk historieskrivning blandat med korta utstickare till tysk och fransk. Spanien verkade länge långt borta, både geografiskt och intellektuellt.

Alla de som, liksom jag, har ett starkt intresse för teori och metod har nog emellertid känt att användning av teoretiska perspektiv kan överbygga olika typer av avstånd. I historievetenskapliga diskussioner finns alltid en poäng med att inte begränsa sig till traditionella influensmiljöer, utan bredda perspektivet till förmån för större utbyte. Här kan spansk historieforskning vara till nytta för oss, men det kräver förståelse av dess historiografi. Spaniens historievetenskap har, främst av politiska orsaker, länge legat efter den internationella vad gäller perspektiv och teman. Under de senaste decennierna har det dock skett en uppryckning.¹ Den historiografiska och politiska historien fortsätter emellertid att påverka spansk historieskrivning starkt. Jag har därför valt att ge en kort introduktion till spansk historievetenskap från 1940-talet och fram till i dag. Därefter diskuterar jag några aktuella perspektiv inom spansk historieforskning.

* Doktorand i historia

1. Gonzalo Pasamar, *Apologia and Criticism: Historians and the History of Spain, 1500–2000* (Bern 2010) s. 233, 267, 279; Lluís Roura, "Colonization, Decolonization, and Imperial Historiography in the Iberian Peninsula", i Matthias Midell & Lluís Roura (red.), *Transnational Challenges to National History Writing* (New York 2013) s. 221.

Spansk historievetenskap – en kort introduktion

Att tala om *en* spansk historievetenskap är naturligtvis en förenkling: den skiljer sig åt beroende på region, underdisciplin och så vidare.² Emellertid finns gemensamma nämnare, inte minst påverkade av landets utveckling i stort. Följande genomgång ska i första hand ses som en syntes över dessa.

Ett viktigt första steg är att skilja på historieskrivning om Spanien och i Spanien. Det första är och förblir ett starkt område inte minst tack vare hispanister, forskare födda och ofta verkande utanför de spansktalande områdena men med forskningsfokus på dem. Det andra innebär den forskning som bedrivs på de spanska universiteten och i akademierna, men inte nödvändigtvis om Spanien. Den här texten handlar främst om det sistnämnda. Hispanisterna har emellertid länge påverkat spansk historievetenskap, från att under Francoregimen vara viktiga för introduktionen av nya perspektiv och teman till att under de senaste decennierna spela en mer komplementär roll.³

På många sätt har spansk historieforskning följt gängse västeuropeisk och amerikansk, om än med viss tidsförskjutning kopplat till politiken.⁴ Efter Francos seger i spanska inbördeskriget (1936–1939) kom många forskare att avskedas från sina tjänster. Många gick också i exil och professorstjänsterna gavs till regimtrogna. Francoregimen medförde att det på 1940- och början av 1950-talet var mycket svårt att få stöd för

2. Enrique Cantera Montenegro, "Tema 1: Los orígenes del medievalismo contemporáneo" [Tema 1: Den moderna medeltidsforskningens ursprung], i Enrique Cantera Montenegro (red.), *Tendencias historiográficas actuales: Historia medieval, moderna y contemporánea* [Aktuella historievetenskapliga trender: Medeltidshistoria, tidigmodern historia och modernhistoria] (Madrid 2013) s. 49; Miquel Á. Marín Gelabert, "La historia de la historiografía en España: Recepción y crisis de una disciplina, 1976–2007" [Den spanska historievetenskapens historia: mottagande av och kris inom disciplinen, 1976–2007], i Teresa María Ortega López (red.), *Por una historia global: El debate historiográfico en los últimos tiempos* [Mot en global historia: Den senaste tidens historievetenskapliga debatt] (Granada 2007) s. 409–410.

3. Pasamar (2010) s. 245–246, 280.

4. Följande genomgång bygger på Miguel Cabrera, "Developments in Contemporary Spanish Historiography: From Social History to the New Cultural History", *The Journal of Modern History* 77:4 (2005) s. 988–1 023; Pasamar (2010) s. 233–284; Ignacio Peiró Martín & Gonzalo Pasamar, *Diccionario Akal de historiadores españoles contemporáneos* [Akals biografiska lexikon över nutida spanska historiker] (Madrid 2002) s. 9–30. Se även Stefan Berger & Christoph Conrad, *The Past as History: National Identity and Historical Consciousness in Modern Europe* (Basingstoke 2015) s. 256, 262; Sérgio Campos Matos & David Mota Álvarez, "Portuguese and Spanish Historiographies: Distance and Proximity", i Stefan Berger & Chris Lorenz (red.), *The Contested Nation: Ethnicity, Class, Religion and Gender in National Histories* (Basingstoke 2008) s. 345, 355.

forskning som inte berörde Spanien som enhet och dess gemensamma, nationalkatolska och regimvänliga identitet.

Under 1950-talet började emellertid en parallell utveckling skönjas, som växte sig starkare under 1960-talet. Utvecklingen möjliggjordes delvis av Francoregimens vilja att mildra Spaniens internationella isolering. Som ett led i denna strävan, samt för att visa upp spansk vetenskap, började forskare skickas till internationella konferenser. En viktig sådan var historikerkonferensen i Paris 1950, som har beskrivits som Annales-skolans internationella genombrott. Tack vare närheten, såväl geografiskt som språkligt, kom de franska Annales-historikerna att påverka spansk historievetenskap under 1950- och 1960-talen. Socialhistoria och ekonomisk historia blev överlag viktiga inslag. Inte minst Jaime Vicens Vives spelade en stor roll som kontaktperson.

Intresset för socialhistoria under 1950- och 1960-talen kom också att innebära ett politiskt ställningstagande för flera spanska historiker, då deras undersökningar gav en delvis annorlunda bild än regimens. Kopplingen mellan politik och historia har fortsatt att påverka spansk historieskrivning. I detta spelade även hispanisterna en roll, bland annat för att de hade tillgång till källor omöjliga att få tag på i Francos Spanien samt större frihet att uttrycka sig regimkritiskt. I Spanien kom mycket fokus att ligga på "modernhistoria" – *historia contemporánea*, cirka 1789 och framåt – bland annat genom José Maria Jover Zamoras forskning. Många var influerade av historiematerialism.

Under 1970- och 1980-talen fortsatte socialhistoria, historiematerialism och ekonomisk historia att påverka spansk historievetenskap. Här spelade exilhistorikern Manuel Tuñón de Lara och de konferenser han höll vid universitetet i Pau en stor roll. Inspiration kom också mer och mer att hämtas från Storbritanniens historiematerialistiska forskning.

Demokratis gradvisa genombrott efter Francos död (*Transición española*, cirka 1975–1982), innebar också större möjligheter till medverkan inom det internationella forskningslandskapet. Så började till exempel den amerikanska ekonomiska skolan liksom kvinnohistoria att influera historieskrivningen.⁵ Under 1980-talet växte, internationellt och i Spa-

5. Se även Josefina Martínez Álvarez, "Tema 13: Los estudios de historia económica" [Tema 13: Ekonomihistoriska studier] i Enrique Cantera Montenegro (red.), *Tendencias historiográficas actuales: Historia medieval, moderna y contemporánea* [Aktuella historievetenskapliga

nien, emellertid viss kritik mot de etablerade modellerna fram. Den nya kulturhistorian började göra sig gällande, med fokus på identitet, genus, vardagsliv med mera. Trenden fortsatte under 1990- och 2000-talen med den tilltagande pluralism som i dag kännetecknar fältet, med forskning om allt från lingvistik till populärkultur och med influenser från bland annat antropologi och postmodernism.⁶

Regional historieskrivning och revisionism

Den demokratiska övergången påverkade också spansk historieveten- skap på två andra sätt. Det första gällde fokus på de spanska regionerna, en fråga som länge diskuterats men som nu växte sig starkare. Under 1990-talet utvecklades en tanke på Spanien som både nationellt enat och pluralistiskt. Många universitet är i dag kopplade till en region, och många bidrag och anslag ges till historieskrivning om regioner. På senare tid har också mer fokus legat på andra gränser än politiska, till exem- pel på språkliga identiteter. Samtidigt finns en livaktig forskning om Spanien som en enhet. Diskussionen kring Spaniens regionala mång- fald eller singularitet är ständigt aktuell även politiskt.⁷ Detta märktes inte minst under 1990- och det tidiga 2000-talens debatter om spansk

trender: Medeltidshistoria, tidigmodern historia och modernhistoria] (Madrid 2013) s. 419–420; Florentina Vidal Galache, "Tema 11: La historiografía contemporánea desde la revolución francesa hasta finales del siglo XX" [Tema 11. Den moderna historievetenskapen från franskans revolutionen till slutet av 1900-talet], i Enrique Cantera Montenegro (red.), *Tendencias historiográficas actuales: Historia medieval, moderna y contemporánea* [Aktuella historievetenskapliga trender: Medeltidshistoria, tidigmodern historia och modernhistoria] (Madrid 2013a) s. 365.

6. Se även Cantera Montenegro (2013) s. 51; Martínez Álvarez (2013) s. 422–425; Carolina Rodríguez-López, "Cultural History in Spain: History of Culture and Cultural History: Some Paths and Outcomes?", i Jörg Rogge (red.), *Cultural History in Europe: Institutions – Themes – Perspectives* (Bielefeld 2011) s. 215–217, 229; Vidal Galache (2013a) s. 366.

7. Berger & Conrad (2015) s. 335, 342; Ernst Bruckmüller, Neil Evans and Lluís Roura y Aulinas, "Striving for Visibility: Nationalists in Multinational Empires and States", i Ilaria Porciani & Jo Tollebeek (red.), *Setting the Standards: Institutions, Networks and Communities of National Historiography* (Basingstoke 2012) s. 384–388; Cabrera (2005) s. 1 011–1 012; Sérgio Campos Matos & David Mota Álvarez (2008) s. 347; Cantera Montenegro (2013) s. 49; Martínez Álvarez (2013) s. 428; Xosé-Manoel Núñez, "The Iberian Peninsula: Real and Imagined Overlaps", i Tibor Frank & Frank Hadler (red.), *Disputed Territories and Shared Past: Overlapping National Histories in Modern Europe* (New York 2011) s. 337, 344–348; Pasamar (2010) s. 273; Stanley G. Payne, *Spain: A Unique History* (Madison 2011) s. 245, 258; Roura (2013) s. 221–222; Florentina Vidal Galache, "Tema 14: Los estudios de historia social" [Tema 14: Socialhistoriska studier] i Enrique Cantera Montenegro (red.), *Tendencias historiográficas actuales: Historia medieval, moderna y contemporánea* [Aktuella historievetenskapliga trender: Medeltidshistoria, tidigmodern historia och modernhistoria] (Madrid 2013b) s. 454.

historieundervisning – skulle fokus ligga på pluralism eller enhetlighet? Vilka händelser, ämnen och personer skulle medtas?⁸

Under övergången till demokrati uppkom också *Pacto del olvido*, glömskans pakt, som innebar att man politiskt undvek att ta upp skuld- eller hämndfrågor angående spanska inbördeskriget, Francoregimen och dess föregångare. Emellertid fanns inom historievetenskapen ett stort intresse för perioden. På senare år har skuldfrågan mer och mer hamnat i politikens centrum. Debatten avspeglas också i historievetenskapliga diskussioner där olika sidor anklagar varandra för att, beroende på politisk färg och teoretiskt perspektiv, förstora eller förminska Francoregimens respektive vänsterkrafternas roll och handlingar.⁹ Ett mycket uppmärksammat exempel är utgivningen av *Diccionario Biográfico Español* [Spanskt biografiskt lexikon] 2011. Inte minst artikeln om Franco ledde till starka protester, då den ansågs hyllande och inte benämnde honom som diktator. Debatten ledde till att artikeln ändrades i lexikonets internetversion, som publicerades 2018.¹⁰

Perspektiv och teman inom dagens spanska historievetenskap

Den infekterade diskussionen kring objektivitet till trots håller spansk historieforskning hög internationell nivå.¹¹ Jag har därför valt att undersöka ett antal spanska historievetenskapliga tidskrifter från 2010 och framåt, för att få en inblick i vad som är aktuellt i dag. Genomgången har begränsats till tidskrifter som behandlar hela historieämnet eller en viss tidsålder.¹² I Spanien finns emellertid också många ämnes- och re-

8. Pasamar (2010) s. 283–284.

9. Peter Anderson, "Knowing and Acknowledging Spain's Dark Civil War Past", *Journal of Contemporary History* 52:1 (2017) s. 129–139; Berger & Conrad (2015), s. 335; Cabrera (2005) s. 1004–1008; Chris Ealham, "Review: The Emperor's New Clothes: 'Objectivity' and Revisionism in Spanish History", *Journal of Contemporary History* 48:1 (2013) s. 191–202; Payne (2011) s. 248–258.

10. Ealham (2013) s. 192–193; Juan P. Fusi Aizpurúa, "Franco Bahamonde, Francisco", i *Diccionario biográfico electrónico* [Spanskt biografiskt e-lexikon] [www.rah.es, <http://dbe.rah.es/biografias/9565/francisco-franco-bahamonde>](http://dbe.rah.es/biografias/9565/francisco-franco-bahamonde) (8/8 2018); Manuel Morales, "El 'Diccionario Biográfico Español' se enmienda en la Red" [Spanskt biografiskt lexikon ändras i internetversionen], *El País* 3/5 2018, <https://elpais.com/cultura/2018/05/03/actualidad/1525342688_349008.html> (8/8 2018).

11. Pasamar (2010) s. 233, 267, 279; Vidal Galache (2013b) s. 447.

12. De som undersökts är *Anuario de estudios medievales*, *Ayer*, *En la España medieval*, *Hispania*, *Cuadernos de historia contemporánea*, *Cuadernos de historia moderna*, *Historia contemporánea*, *Obradoiro de historia moderna*, *Studia historica: Historia contemporánea*, *Studia historica: Historia medieval*, *Studia historica: Historia moderna*, *Revista de historiografía*.

gionsspecialiserade tidskrifter. Jag har dessutom av språkliga skäl tvingats förbigå tidskrifter som ges ut på regionala språk, som katalanska. Tidskrifter som behandlar Spanien men inte ges ut där eller av spanska universitet har heller inte medtagits.

En sak som slår mig vid läsningen av tidskrifterna är den nyfikenhet de kännetecknas av gällande internationella historievetenskapliga trender. Bland annat uppmärksammas andra länders historieskrivning om händelser i Spanien. Som exempel kan nämnas *Studia historia: Historia contemporánea* 32 (2014), ett temanummer om spanska inbördeskriget som bland annat innehåller artiklar om tysk, rysk, anglosaxisk och nordisk forskning i ämnet. Emellertid uppvisar tidskrifterna också intresse för andra länders historievetenskap på ett mer allmänt plan.¹³ Det innebär inte att den internationella ådran är allomfattande. Merparten av artiklarna är skrivna av spanska historiker och berör Spanien, även om texter av främst italienska, franska, portugisiska och latinamerikanska forskare är stående inslag. Dock finns en vilja att sprida forskningsresultaten internationellt: tidskrifterna har ofta artikelabstracts på både spanska och engelska, och ibland även andra språk.

Den spanska nyfikenheten har – positivt, kan jag tycka – emellertid lett till att många olika teman och perspektiv samsas på tidskrifternas sidor. Att beröra dem alla vore en omöjlig uppgift för en text av det här formatet. Jag vill dock nämna några ofta förekommande, som exempel på den mångskiftande forskningen.

Några av de mest återkommande temana är starkt kopplade till Spaniens politiska historia. Hit hör bland annat fokus på demokratiseringsprocesser, både i Spanien, Portugal och Latinamerika.¹⁴ Andra populära ämnen – gällande fler tidsperioder än föregående exempel – är minne, identitet, propaganda och historiebrik. Här samsas mer klassiska undersökningar om politisk legitimering kopplade till ritualer med

13. Se t.ex. *Studia historia: Historia moderna* 37 (2015), tema "Las instituciones representativas de la edad moderna desde el punto de vista de la historiografía rusa" [Tidigmoderna representativa institutioner ur den ryska historieforskningens perspektiv].

14. Se t.ex. *Ayer* 99 (2015), tema "Las transiciones ibéricas [Den iberiska halvöns demokratiseringsprocesser]; *Hispania* 72:242 (2012), tema "La Transición Ibérica" [Den iberiska halvöns demokratiseringsprocess]; *Studia historia: Historia contemporánea* 33 (2015), tema "Dictaduras y transiciones a la democracia en América Latina" [Diktaturer och demokratisering i Latinamerika].

studier om till exempel populärkultur och religiös identitet, både ur ovanifrån- och underifrånperspektiv.¹⁵

Vissa aktuella teman är däremot mer inspirerade av internationella historiografiska trender. Hit hör till exempel genushistoria – även om en viss eftersläpning med fokus på kvinnohistoria finns¹⁶ – liksom känslöhistoria,¹⁷ undersökningar kring familjeroller och vardagsliv,¹⁸ statsbildning¹⁹ samt urbanhistoria.²⁰ Ett område som inte har slagit igenom helt men börjar uppmärksammas är miljö/klimathistoria.²¹

15. Se t.ex. Ayer 90 (2013), tema "La nacionalización en España" [Nationaliseringen i Spanien]; *Hispania* 73:244 (2013), tema "Imaginaris nacionalistas españoles en el primer tercio del siglo XX" [Spanska nationalistiska uttryck under första tredjedelen av 1900-talet]; *Historia contemporánea* 57 (2018), tema "Música popular, identidad y política" [Populärmusik, identitet och politik]; *Obradoiro de historia moderna* 20 (2011), tema "Poder, imagen, opinión pública y propaganda en la Edad Moderna" [Makt, symboler, folkopinion och propaganda under tidigmodern tid]; *Studia historica: Historia medieval* 29 (2011), tema "Poder e ideología en la Edad Media peninsular" [Makt och ideologi på den iberiska halvön under medeltiden].

16. Se t.ex. *Anuario de estudios medievales* 46:1 (2016), tema "El ejercicio del poder de las reinas ibéricas en la Edad Media" [De iberiska drottningarnas maktutövning under medeltiden]; Ayer 106 (2017), tema "Género y nación en la España contemporánea" [Genus och nation i Spanien under modern tid]; *Revista de historiografía* 22 (2015), tema "Del ayer al mañana: La historiografía de la historia de las mujeres, del género y del feminismo" [Från i går till i morgon: Genushistoria, kvinnohistoria och feministisk historias historiografi].

17. Se t.ex. Ayer 98 (2015), tema "Emociones e historia" [Känslor och historia]; *Cuadernos de historia contemporánea* 26 (2014), tema "Historia de las emociones" [Känslöhistoria].

18. Se t.ex. *Cuadernos de historia moderna* Anejo XIV (2015), tema "Condiciones materiales y vida cotidiana en el Antiguo Régimen" [Materiella förhållanden och vardagsliv under tidigmodern tid]; *Historia contemporánea* 49 (2014), tema "Familias y mujeres en la sostenibilidad de elites y pobres (siglos XVIII–XIX)" [Familjer och kvinnors roll för fattigas och elitors sociala kontinuitet (1700- och 1800-talen)]; *Studia historica: Historia medieval* 31 (2013), tema "Los 'pequeños mundos': Sociedades locales en la Alta Edad Media" [De 'små världarna': Lokalsamhällen under tidig medeltid].

19. Se t.ex. *Studia historica: Historia medieval* 30 (2012), tema "Poder y fiscalidad en la Edad Media hispánica" [Makt och beskattning under medeltiden på den iberiska halvön]; *Studia historica: Historia moderna* 35 (2013), tema "El negocio de la guerra: La movilización de recursos militares y la construcción de la monarquía española (XVII y XVIII)" [Krigets verksamhet: Mobiliseringen av militära resurser och konstruktionen av den spanska monarkin (1600- och 1700-talen)].

20. Se t.ex. *Anuario de estudios medievales* 48:1 (2018), tema "La jerarquización urbana en la Baja Edad Media: Aspectos políticos, socioeconómicos y devocionales [Den urbana hierarkin under senmedeltiden: Politiska, socioekonomiska och religiösa aspekter]; *Studia historica: Historia moderna* 34 (2012), tema "Perspectivas del mundo urbano (siglos XV–XVII)" [Perspektiv på den urbana världen (1400–1600-talen)].

21. Se t.ex. Carlos Manuel Vera Yagüe, "El clima intuido en el Madrid medieval a través de sus documentos y del Libro de la Montería (siglos XIV–XVI)" [Madrids medeltida klimat enligt dess dokument och *Libro de la Montería* (1300–1500-talen)], *En la España medieval* 39 (2016) s. 159–195; *Obradoiro de historia moderna* 25 (2016), med flertalet artiklar om detta.

Nationell, transnationell och global historia

Jag kommer i det följande att fokusera på en av de frågor som upptagit historieforskningen mycket under senare tid och dessutom är kopplad till Spaniens historia, nämligen den om nationell, transnationell och global historia.

Förutom intresset för inrikes historia är mycket uppmärksamhet riktad mot Spaniens roll inom Medelhavet, i Europa och i världen, inte minst kopplat till Spanien som koloniserande stat.²² På det sättet finns – liksom i många andra länder – fortfarande ett stort fokus på nationen och dess historia. Här finns emellertid, som diskuterats ovan, ett starkt intresse för regioners historia, vilket inte är märkligt: förutom att många universitet är regionala, har många regioner varit egna kungadömen och/eller besitter viss autonomi i dag.²³

Emellertid finns i tidskrifterna också en rörelse mot transnationell och global historia, som verkar ha tagit fart först på senare år. I en artikel från 2012 benämns denna typ av historieskrivning som ”relativt dåligt utvecklad” i Spanien.²⁴ I ett översiktsverk över aktuella trender inom historieforskning från 2013 uppmärksammas inte fältet heller.²⁵ Dock finns tecken på förändring, inte minst genom temanumren av tidskrifterna *Ayer* 94 (2014), ”La historia transnacional” [Transnationell historia] och *Cuadernos de historia contemporánea* 38: Dossier (2016), ”En cuerpo y alma’: Rusia y España bajo la perspectiva transnacional” [I kropp och själ’: Ryssland och Spanien i ett transnationellt perspektiv]. Det är också värt att hålla i minnet att all transnationell forskning inte benämns som det. Ett ämne som har uppmärksammats mycket de senaste åren är människors rörelser över gränser. Hit hör till exempel undersökningar

22. Se t.ex. Josep Lluís Mateo, ”Rarezas: Conversiones religiosas en el Marruecos colonial (1930–1956)” [’Ovanligheter’: Religiösa omvändelser i koloniala Marocko (1930–1956)], *Hispania* 73:243 (2013) s. 223–252. Se också *Studia historica: Historia contemporánea* 34 (2016), tema ”España y la Unión Europea: A los treinta años del reencuentro tras la dictadura” [Spanien och EU: 30 år sedan återseendet efter diktaturen].

23. Se t.ex. *Cuadernos de historia contemporánea* 35 (2013), tema ”Política, nación y violencia en el País Vasco (siglo XX)” [Politik, nation och våld i Baskien (1900-talet)]; *Studia historica: Historia medieval* 34 (2016), tema ”Nobleza bajomedieval en Castilla” [Senmedeltida adel i Kastilien].

24. ”relativamente poco desarrollada”, se Daniele Conversi, ”Presentación” [Presentation], *Historia contemporánea* 45 (2012) s. 431.

25. Enrique Cantera Montenegro (red.), *Tendencias historiográficas actuales: Historia medieval, moderna y contemporánea* [Aktuella historievetenskapliga trender: Medeltidshistoria, tidigmodern historia och modernhistoria] (Madrid 2013).

om exilsamhällen liksom om människor som verkade i andra länder än sitt hemland och småningom naturaliserades.²⁶ Hit hör också delvis nätverksforskning, med undersökningar om allt från moderna företags och exilboendes nätverk till tidigmoderna sociala och ekonomiska dito, till exempel gällande *conversos*, spanska undersåtar som åtminstone officiellt konverterat från judendom till katolicism hellre än att bli tvingade i exil.²⁷

Steget från nätverk till information och cirkulation, ämnen på stark uppgång inom historieforskningen, är inte långt. Dessa har börjat uppmärksammas också i Spanien. För att citera ovan nämnda temanummer ligger fokus inom spansk transnationell forskning på både "cuerpo y alma", kropp och själ, det vill säga på personer, objekt, böcker med mera men också på de upplevelser och förändringar av information och personers synsätt som de transnationella och globala rörelserna leder till.²⁸ Bland annat har det skrivits om översättningar och de kontexter som påverkade dem, till exempel av Dantes *Inferno* och Bibeln, liksom den tidigmoderna cirkulationen av religiösa texter inom de spanska och portugisiska imperierna.²⁹

För att sammanfatta är spansk historieforskning just nu genomsyrad av en nyfikenhet gällande internationella historievetenskapliga trender, samtidigt som den är påverkad av sin nationella kontext. Forskningen är värd att uppmärksammas och fungera som inspiration också för oss, men det är viktigt att ha förståelse för den historia som påverkat och påverkar den.

26. Se t.ex. Aurelio Velázquez Hernández, "Fugitivos en tránsito: El exilio republicano español a través de Portugal (1936–1950)" [Flyktingar på genomresa: Den spanska republikanska exilen genom Portugal (1936–1950)], *Hispania* 77:257 (2017) s. 857–883; *Cuadernos de historia moderna* Anejo X (2011), tema "Los extranjeros y la nación en España y la América española" [Utlänningarna och nationen i Spanien och de spanska amerikanska kolonierna].

27. Ayer 105 (2017), tema "Las redes de poder en el mundo contemporáneo" [Den moderna världens maktnätverk]; *Hispania* 76:253 (2016), tema "Los judeoconversos y la economía de la Monarquía Hispánica" [De från judendomen till katolicismen konverterade *conversos* och ekonomer inom det spanska riket].

28. Sandra Pujals-Ramírez, "Presentació" [Presentation], *Cuadernos de historia contemporánea* 38: Dossier (2016), s. 11.

29. Se t.ex. *Cuadernos de historia moderna* Anejo XIII (2014), tema "La memoria del mundo: clero, erudición y cultura escrita en el mundo ibérico (siglos XVI–XVIII)" [Världens minne: präster, utlärning och skriftlig kultur i de portugisiska och spanska imperierna (1500–1700-talen)]; *Anuario de estudios medievales* 45:1 (2015), tema (katalansk titel men flera spanskspråkiga artiklar) "Innovació, traducció, reescriptura: Estudis sobre lèxic i interpretació en textos literaris medievals i en les seves traduccions" [Innovation, översättning, omskrivning: Ordförråd och tolkning i litterära medeltida texter och deras översättningar].